

Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти

Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи
бакалавр
(освітній ступінь)

на тему:

“Соціальна робота з сім’ями військовослужбовців”

Виконала:

здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
галузі знань 23 Соціальна робота
спеціальності 231 Соціальна робота
м406СР-з групи

Оксана КОВАЛЕНКО

Науковий керівник:

к. пед. н., доц. Катерина ПЕТРОВСЬКА

Рецензент:

к. пед. н., доц. Анастасія ТУРГЕНЄВА

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЯМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	6
1.1. Сім'ї військовослужбовців як об'єкт соціальної роботи	6
1.2 Правове забезпечення соціального захисту сімей військовослужбовців..	11
1.3 Методи та форми соціальної роботи з сім'ями військовослужбовців	21
Висновки до першого розділу	39
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЯМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	40
2.1 Діагностика проблем сімей військовослужбовців.....	40
2.2 Розробка моделі військово-соціальної роботи.....	50
Висновки до другого розділу	57
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	59
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

В умовах триваючого військового конфлікту в Україні, особливо з початком повномасштабних бойових дій, соціальна робота з сім'ями військовослужбовців набуває вкрай важливого значення. Життя тисяч українських родин зазнало кардинальних змін, викликаючи потребу в комплексній підтримці.

Захист та підтримка сім'ї як ключового соціального інституту є стратегічним національним пріоритетом у державній політиці України. Це особливо стосується сімей військовослужбовців Збройних Сил України, які відіграють значущу роль у соціальній структурі країни. Розв'язання проблем, з якими стикаються ці сім'ї, критично впливає на успішність реформ у Збройних Силах, обороноздатність держави, а також на внутрішні та міжнародні процеси.

Соціально-педагогічна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями набуває особливого значення, адже військовослужбовці впливають на суспільство в цілому через свою ключову роль у забезпеченні національної безпеки. Тому зміцнення стабільності та захист прав і інтересів сімей військовослужбовців потребує цілеспрямованої, науково обґрунтованої і ефективної соціально-педагогічної підтримки.

Соціальна робота з сім'ями військовослужбовців включає підтримку у вирішенні психологічних, економічних та соціальних викликів. Від психологічної допомоги для подолання тривожності та стресу, до допомоги у соціальній адаптації та інтеграції у громадське життя — роль соціальної роботи є вирішальною для забезпечення стабільності та розвитку сімей, що знаходяться під постійним тиском воєнних обставин.

Особливості життєдіяльності сімей військовослужбовців та все, що пов'язане з їх функціонуванням, досліджували такі вчені, як: А. Капська, В. Торохтій, Г. Лактіонова, І. Зверєва, І. Козлова, Л. Хоменко, М. Бабенко, О. Лугова. Суттєве значення в осмисленні необхідності зміцнення сучасної

сім'ї військовослужбовця мають праці А. Євченко, Т. Семикіної, Ю. Фіненко, які досліджували особливості функціонування дезорганізованих сімей військовослужбовців, розробили їх класифікацію, виявили форми і методи роботи з ними. Вивченню проблем соціального захисту військовослужбовців і членів їх сімей присвятили свої дослідження А. Шишканов, Г. Лактіонова, Л. Матвейчук, Л. Певень.

Таким чином, соціальна робота з сім'ями військовослужбовців відіграє ключову роль у суспільній відповіді на виклики воєнного часу, забезпечуючи необхідну підтримку і втручання для збереження стабільності та благополуччя цих сімей. Розробка нових методів підтримки цих сімей стане фундаментом цієї дипломної роботи.

Об'єкт дослідження: сім'ї військовослужбовців.

Предмет дослідження: соціальна робота з сім'ями військовослужбовців.

Мета дослідження: проаналізувати засади соціальної роботи з сім'ями військовослужбовців та на основі визначення проблем, які виникають у сімей військовослужбовців розробити моделі військово-соціальної роботи.

Згідно з метою маємо такі **завдання:**

1. Дати визначення сім'ям військовослужбовців як об'єкту соціальної роботи.

2. Проаналізувати методи та форми соціальної роботи з сім'ями військовослужбовців.

3. Здійснити діагностику проблем, з якими стикаються сім'ї військовослужбовців.

4. Розробити модель військово-соціальної роботи.

Методи дослідження:

- загально-наукові (аналіз, синтез, систематизація, порівняння, аналіз праць вітчизняних та зарубіжних науковців);

- емпіричні (анкетування);

- експериментальні (експеримент констатувальний та формувальний);

- статистичні та математичні.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (усього 26 найменувань) та додатків. Повний обсяг кваліфікаційної роботи становить 63 сторінки, основний зміст викладено на 58 сторінках.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі було реалізовано комплексний підхід до вивчення сімей військовослужбовців як специфічного об'єкта соціальної роботи. Було визначено поняття таких сімей, що включає їхні унікальні характеристики та потреби, пов'язані з військовою службою одного чи декількох членів сім'ї, що значно впливає на їхнє соціальне та психологічне благополуччя.

Проаналізовано різноманітні методи та форми соціальної роботи, які включають індивідуальні консультації, групові сесії, соціальну адаптацію та підтримку через громадські організації. Це дозволило визначити наявні ресурси та існуючі недоліки у системі допомоги таким сім'ям.

Діагностика проблем, з якими стикаються сім'ї військовослужбовців, підтвердила, що найбільш актуальними є психологічні та соціально-економічні виклики, зокрема, стрес, тривожність, втрата стабільності доходів, соціальна ізоляція та відсутність доступу до спеціалізованих соціальних послуг.

Розроблена модель військово-соціальної роботи враховує особливості життєвої ситуації сімей військовослужбовців і спрямована на забезпечення комплексного підходу до вирішення їхніх проблем. Модель охоплює такі напрями роботи: інформаційна соціально-правова підтримка, психологічна підтримка, медичне забезпечення та реабілітація. У моделі вказані рівні роботи, категорії, з якими працюють, і які послуги передбачені.

Здійснена робота демонструє значні перспективи для подальшого розвитку соціальних служб, зорієнтованих на сім'ї військовослужбовців, і закладає фундамент для їх більш ефективної інтеграції у соціум, що в кінцевому рахунку сприятиме підвищенню загального рівня їх життя та соціальної адаптації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аксьонова К. Теоретичні засади соціальної реабілітації сімей військовослужбовців в умовах війни. *Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології* : матер. ІХ всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. уч. (15-16 березня 2024 р.). Київ, 2024. С. 10-11.
2. Андреїв Т., Суліцький В. Соціально-правовий захист військовослужбовців та їх сімей. *Prospects of Modern Science and Education* : proceedings of the V international scientific and practical conference (February 07-10 2023). Stockholm, 2023. С. 377-382.
3. Багрій В. Особливості соціально-педагогічної роботи соціального працівника із сім'ями військовослужбовців. *Вісник Національного університету оборони України*. Вип. 2, 2013. С. 7-10.
4. Богун В., Литовченко Н. Особливості комунікацій в сім'ях військовослужбовців. *Психологічні особливості переживання ситуації невизначеності* : зб. матер. XIII міжнарод. наук.-практ. конф. (16-17 березня 2023 р.), 2023. С. 5-10.
5. Боярська-Хоменко А. Соціальні проблеми сімей військовослужбовців. *Соціальні аспекти військово-професійної діяльності сектора безпеки і оборони: виклики сьогодення* : зб. тез доп. I Міжнар. наук.-практ. конф. (20 травня 2021 р.) Харків, 2021. С. 22-24.
6. Бриндіков Ю. Соціальна робота з військовослужбовцями-учасниками бойових дій в системі соціальних служб. *Актуальні питання гуманітарних наук* : зб. наук. пр. Вип. 66. Т. 1, 2023. С. 214-219.
7. Гусак Н. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс : навч.-метод. посіб. Київ : НаУКМА, 2017. 92 с.
8. Давидова О., Нагірняк М. Основи військової соціальної роботи в Україні. *Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток* : матер. всеукр. наук.-практ. конф. (9 листопада 2022 р.), 2022. С. 20-26.

9. Джигурда К. Сучасні виклики до соціальної роботи з демобілізованими військовослужбовцями. *Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (27 жовтня 2023 р.). Харків, 2023. С. 75-78.

10. Женеvська конвенція про поводження з військовополоненими : документ 995_153 від 12.08.1949 р. (дата звернення: 12.11.2023 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text

11. Журавльов М., Мулява В. Організація військово-соціальної роботи у збройних силах України: основні проблеми становлення та удосконалення в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського університету*, серія «Історія». Вип. 1 (44), 2021. С. 72-78.

12. Захаріна Т. Інтегративні тенденції підготовки соціальних працівників до роботи з військовослужбовцями та членами їх сімей. *Академічні студії*. Серія «Педагогіка». Вип. 2, 2023. С. 10-16.

13. Кокун О., Агаєв Н., Пішко І., Лозінська Н. Основи психологічної допомоги військовослужбовцям в умовах бойових дій. К. : НДЦ ГП ЗСУ, 2015. 170 с.

14. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях : документ 995_151 від 12.08.1949 р., зі змінами від 08.20.2006 р. (дата звернення: 13.11.2023 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text

15. Конвенція про поліпшення участі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, із складу збройних сил на морі : документ 995_152 від 12.08.1948 р., зі змінами від 08.02.2006 р. (дата звернення: 13.11.2023 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152#Text

16. Кононенко Г., Сіпко Л. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям та членам їх родин. *Соціальна адаптація особистості в сучасному суспільстві* : матер. X міжнарод. наук.-практ. інтер.-конф. (27 листопада – 2 грудня 2023 р.), 2023. С. 161-166.

17. Конституція України : документ 254к/96-ВР, від 28.06.1996 р., зі змінами від 01.01.2020 р. (дата звернення: 11.11.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

18. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: закон України від 01.01.1992 р., зі змінами від 26.10.2022 р. (дата звернення: 11.11.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>

19. Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України: указ Президента України від 10.12.2008 р., зі змінами від 20.07.2023 р. (дата звернення: 11.11.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153/2008#Text>

20. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: закон України від 20.12.1991 р., зі змінами від 05.10.2023 р. (дата звернення: 07.11.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

21. Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист: закон України від 24.03.1998 р., зі змінами від 31.03.2023 р. (дата звернення: 07.11.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203/98-%D0%B2%D1%80#Text>

22. Римський статут міжнародного кримінального суду : документ 995_588 від 17.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

23. Семигіна Т. Військовий конфлікт в Україні: виклики та можливості для соціальної роботи. *Україна в сучасному світі: виклики і можливості* : зб. тез міжнарод. наук. конф. виклад., аспір. і студ. (13-14 квітня 2016 р.). Київ, 2016. С. 10-12.

24. Теорія та практика психологічної допомоги військовим ТРО та членам їхніх сімей : навч. посіб. / Л. С. Чуніхіна , В. О. Чорна, О. С. Дроботун

та ін. ; [ред. Л. А. Опанасенко] ; упоряд. В. С. Доній ; ГО «Майстерня добра». Миколаїв : Іліон, 2023. 172 с.

25. Токарчук Л. Зміст соціально-педагогічного супроводу сімей загиблих військовослужбовців фахівцями територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки. *Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології* : матер. ІХ всеук. наук.-практ. конф. з міжнар. уч. (15-16 березня 2024 р.). Київ, 2024. С. 160-162.

26. Трубавіна І. Соціальна робота з військовослужбовцями та членами їх сімей та військово-соціальна робота в Україні: історичний аспект і закордонний досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота : зб. наук. пр. Вип. 1(48), 2021. С. 414-418.